РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено: 24. 06. 2010			
Орг. единица	Број	Прилог	Вредност
07	2418/1		

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ" бр. 58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ" бр. 103/08), министерот за образование донесе наставна програма по предметот *македонски јазик* за III одделение на деветгодишното основно образование за учениците со аутизам.

АРХИВСКИ ПРИМЕРОК

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

АДАПТИРАНА НАСТАВНА ПРОГРАМА ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

III ОДДЕЛЕНИЕ

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Скопје, април 2010

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО III ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се оспособи да ги препознава, разликува и именува печатните кирилски букви;
- да се оспособи да чита и пишува кратки и долги зборови со печатни букви;
- да се оспособува да користи правилен редослед на буквите во зборот;
- да се оспособува да ги применува основните правила при читањето и пишувањето;
- да се оспособува да учествува во конверзација (вербална и невербална) преку активно вклучување и самостојно искажување на своите доживувања, чувства и факти;
- да го збогатува речникот со нови зборови;
- да се оспособи за осознавање на реалноста преку читање и следење содржини од различни медиуми;
- да се оспособи да го осознава значењето на зборовите/поимите;
- да развива чувство на припадност кон својата заедница (училишна, семејна и др.);
- да се поттикнува со внимание да следи содржини од различни медиуми и да пренесува кратки информации за нив;
- да се оспособува за примена на ИКТ во функција на предметот.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИШУВАЊЕ (БУКВА-ЗБОР-ЗНАЧЕЊЕ)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: ▸ да ги научи сите букви од азбуката; ▸ да се запознае со редоследот на буквите во азбуката; ▸ да се оспособува да чита и да пишува кратки и долги зборови со големи печатни букви; ▸ да ги усвои големите печатни букви и правилниот редослед на нивното поврзување во зборови; ▸ да знае да го пишува своето име и презиме; ▸ да се оспособи да го открива значењето на зборовите; ▸ да знае да ги именува предметите и да ги поврзува со поимот кој се однесува на нив.	▸ Азбука ▸ Графички симболи (големи печатни букви) ▸ Усвојување на големите печатни букви преку поединечно и групно пишување ▸ Пишување, читање и поврзување на големите печатни букви во збор ▸ Моето име и презиме ▸ Зборови од моето окружување ▸ Значење и артикулација на зборовите	▸ Азбука ▸ Букви (големи печатни) ▸ Збор ▸ Читање ▸ Пишување ▸ Значење на зборот ▸ Моето име и презиме ▸ Именување	▸ Вежби за кажување на буквите по азбучен ред. ▸ Вежби за препознавање и именување на буквите. ▸ Вежби за поединечно пишување на големите печатни букви по налог. ▸ Интерпретација на азбуката напамет. ▸ Вежби за читање на буквите и нивно поврзување во збор. ▸ Вежби за читање на кратки и долги зборови. ▸ Вежби за пишување на кратки и долги зборови. ▸ Вежби за правилно пишување и читање на сопственото име и презиме. ▸ Вежби за учење на значењето на зборот (поврзување: збор-слика, именување на слика, именување на предмет).

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК (ГРАМАТИКА)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: ▸ да научи правилно да ги изговара гласовите;	▸ Гласови-изговор	▸ Гласови	▸ Вежби за правилен изговор на гласовите. ▸ Вежби: пеење на гласовите. ▸ Вежби: изговор на зборови со конкретни гласови (иницијално, медијално, финално).
▸ да знае да ги разликува знаците/буквите кои се пишуваат на сличен начин;	▸ Различни и слични букви	▸ Букви: сличности, разлики	▸ Вежби за разликување на знаците/буквите. ▸ Разликување на знаците со преклопување на провидни шаблони со јасно нагласување и увидување на сличностите. ▸ Вежби: замислено (звучно) и реално пишување на слични знаци на рапава површина.
▸ да знае да ги разликува и правилно да ги изговара звучните гласови;	▸ Звучни гласови	▸ Звучни гласови ▸ Изговор	▸ Вежби за правилен изговор на звучните гласови со коректура и повторување. ▸ Вежби за правилен изговор на звучните гласови со контрола (снимен изговор).
▸ да научи да пишува зборчиња по налог, буква по буква;	▸ Пишување буква по буква	▸ Буква по буква	▸ Пишување зборови, буква по буква по вербален налог и/или со покажување на буквите.
▸ да научи да пишува зборчиња по налог, слог по слог.	▸ Пишување слог по слог	▸ Слог по слог	▸ Пишување зборови, слог по слог по вербален налог и/или со покажување/обележување на слоговите.

▸ да научи да ја одржува линеацијата при пишувањето и читањето; ▸ да научи кога се започнува нов ред при пишувањето;	▸ Пишување во редот ▸ Почнување нов ред	▸ Во редот-напред ▸ Нов ред	▸ Вежби за пишување и читање во ограничени линии на редот и/или со прекривање на останатиот простор. ▸ Вежби за развивање чувство и прецизност за отпочнување нов ред, со вербално насочување.
▸ да го усвои правилото при пишувањето и читањете-во насока од лево кон десно.	▸ Пишување и читање (во насока од лево кон десно)	▸ Од лево кон десно	▸ Вежби за пишување и читање со примена на правилото- во насока од лево кон десно. ▸ Игри со повлекување линии, редење коцки, возење автомобилчиња, редење мали фигури во определени отвори, црпење зрнест материјал од повеќе садови со лажица (во насока од лево кон десно).

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: СЛИКОВНИЦА И ЛЕКТИРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ▸ да ги разликува сликовниците и илустрираните лектири, според изгледот на насловната страница и насловот; ▸ да разликува сликовници од лектира; ▸ да прави разлика меѓу илустрации и текст; ▸ да знае да ја најде саканата сликовница/лектира според насловот;	▸ Сликовници и лектири	▸ Сликовници ▸ Лектири ▸ Насловна страна ▸ Наслов ▸ Илустрација ▸ Текст	▸ Вежби за избор на посакувана сликовница/лектира, според наше сугерирано дејство (Каде е сликовницата со војната?, Каде е лектирата со двете деца?). ▸ Вежби за избор на сликовница/лектира, според читање на насловот (Насловната страна е покриена, напишан е само насловот). ▸ Вежби за издвојување на сликовниците од лектирите од заедничкиот куп. ▸ Вежби за разликување илустрација од текст со покажување.
▸ да стекне вештина за држење правец на читањето (вртење страници) на лектира/сликовница- од лево кон десно; ▸ да усоврши читање буква по буква со покажување и без покажување; ▸ да усоврши читање зборчиња од лево кон десно;	▸ Разгледување и читање	▸ Вртење страна ▸ Разгледување ▸ Читање ▸ Буква по буква ▸ Лево →→ десно	▸ Вежби за читање текст и вртење на страниците, од лево кон десно, по потреба со обележување со стрелки „→→→→→→→→”. ▸ Читање текст со покажување и без покажување на буквата и редот.

▸ да стекне претстава за секој поединечен лик од сликовниците/лектирите; ▸ да се оспособи за разликување добар од лош лик; ▸ да стекне вештина за имитација на ликовите;	▸ Ликови од сликовниците и лектирите	▸ Ликови (добар-лош) ▸ Имитација	▸ Вежби за именување на одредени ликови по име и нивно покажување. ▸ Вежби за издвојување и покажување на добар и лош лик од сликовницата/лектирата, по можност со одговор на прашањето: Зошто? ▸ Имитација на лик, сам и во парови.
▸ да стекне увид и претстава во дејството од содржината на сликовницата/лектирата со дефинирање на дејството според, времето, местото, кои ликови и што се случува во дејството...;	▸ Што? Кога? Каде? Кој? Како?...се случува.	▸ Што било? ▸ Кога било? ▸ Кој направил...? ▸ Каде направил...? ▸ Како го направил?	▸ Вежби за приближување на содржината и дејството со разработување на прашањата (Што? Кога? Каде? Кој? Како?...)
▸ да развие пријатни чувства и желба за листање и читање сликовница/лектира.	▸ Си било... си било......	▸ Имитација и драматизација	▸ Вежби

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: ▸ да се оспособува да опишува, со краток опис, видени, доживеани настани, настани според слики; ▸ да се оспособува да опишува предмети, суштества, содржини од слики; ▸ да стекне чувство за хронологија на дејството; ▸ да се оспособува да известува за видена случка или настан; ▸ да се оспособи да имитира звуци и гласови, според настанот;	▸ Опишување и раскажување	▸ Краток опис на: предмети, суштества, слики и др. ▸ Потоа и понатаму ▸ Што се случи?	▸ Вежби за спонтано кратко опишување на непосредни случки и настани. ▸ Вежби за опишување и раскажување според слики (до 5). ▸ Вежби за опишување на предмети, суштества и слики. ▸ Вежби за подредување на сликите по хронолошки редослед. ▸ Вежби за прераскажување на познати текстови од сликовници/лектири. ▸ Известување за непосредна случка и доживување со гестикулација и покажување, имитација.
▸ да препишува правилно кратки и долги зборови;	▸ Пишување, препишување, имитирање	▸ Пишување ▸ Препишување ▸ Имитирање	▸ Вежби за правилно препишување на кратки и долги зборови од кирилица. ▸ Вежби за имитација и

▸ да се оспособи да имитира и прецртува букви во калиграфска форма; ▸ да пишува честитка, разгледница, картичка;		▸ „Убава буква” ▸ Честитка, разгледница, картичка за...	препишување на букви во калиграфска форма и нивно спојување во збор. ▸ Вежби за опишување низ цртеж на предмет, суштество, лик и др. ▸ Вежби за пишување на честитки, покани и разгледници.
▸ да развива пријатно чувство и задоволство при драматизација, импровизација (сам и во парови); ▸ да стекне навика за обележување и празнување важни денови и празници.	▸ Играње улоги ▸ Важни празници и значајни денови	▸ Улоги ▸ Пар/парови ▸ Важни празници	▸ Читање и играње улоги според дејство од сликовници и лектири. ▸ Обележување на важни денови и празници со нагласена автентичност на одбележувањето.

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: МЕДИУМСКА КУЛТУРА			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: ▸ да се оспособува да следи радио и ТВ емисија за деца; ▸ да се оспособи да слуша и бара музика на ТВ; ▸ да се поттикнува да следи анимации и да го опишува и раскажува нивното дејство; ▸ да следи театарска и куклена претстава и да имитира од нивната содржина; ▸ да развие интерес за прелистување и читање на куси текстови од детски списанија; ▸ да се воведува во пребарување податоци од Интернет.	▸ Радио и ТВ – емисии ▸ Музика ▸ Театар: а) театарска претстава б) куклена претстава ▸ Детски списанија ▸ Интернет	▸ Радио и ТВ – емисии ▸ Музика ▸ Филм ▸ Театарска претстава ▸ Куклена претстава ▸ Детски списанија ▸ Интернет	▸ Следење радио и ТВ - емисии за деца. ▸ Именување ликови од емисиите за деца. ▸ Следење анимации за деца и краток опис на дел од дејството во нив. ▸ Имитација/импровиза-ција на ликовите од анимациите. ▸ Следење театарска и куклена претстава и имитација на движењата во нив. ▸ Самостојно бирање на омилени списанија и прелистување/разгледува ње/читање на истите. ▸ Развивање интерес за истражување на пребарувачите за деца со аутизам на Интернет.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Предметот **македонски јазик** овозможува интегрирано планирање со наставата по предметите: *запознавање на околината, математика, ликовно образование, музичко образование и физичко и здравствено образование.*

Препораки за користење на годишниот фонд на часови - 216 часа годишно, 6 часа неделно.

По наставни подрачја се предлага: ***Почетно читање и пишување (буква-збор-значење)***-ориентационо 80 часа; ***Јазик (граматика)***-ориентационо 60 часа; ***Сликовница и лектира***-ориентационо 25 часа; ***Изразување и творење*** – ориентационо 36 часа; ***Медиумска култура*** – ориентационо 15 часа.

1. Наставното подрачје *Почетно читање и пишување (буква-збор-значење)* може да има интегрирано планирање со предметите: запознавање на околината (преку употребата на сите појави, суштества, растенија и објекти кои се предмет на обуката за пишување и читање и учење на значењето на поимите); ликовно образование (преку сите графички елементи кои ученикот ги употребува при пишувањето, имитирањето и прецртувањето на буквите); физичко и здравствено образование (преку употребата на сите движења кои ученикот ги прави при графомоторната експресија во тек на пишувањето и препишувањето).

2. Наставното подрачје *Јазик (граматика)* може да има интегрирано планирање со запознавање на околината (преку елементите од природата кои се користат при изговорот и усвојувањето на граматичките форми); музичко образование (преку музичкото испејување на гласовите и нивната звучност и музичка обработка на гласовите и буквите); ликовно образование (задржување на линеацијата и употребата на ликовните форми при пишување и прецртување); физичко и здравствено образование (преку графомоторната активност при пишувањето).

3. Наставните подрачја *Сликовница и лектира, Изразување и творење и Медиумска култура* интегрирано планирање може да имааат со предметот: запознавање на околината (преку елементите од околината и природата кои се употребуваат при обработката на дејствата од сликовниците и лектирите); математика (преку унапредување на бројот на сликите/анимациите кои се обработуваат); физичко и здравствено образование (преку физичките движења, активноста на грубата и фина мускулатура и гестикулациите при имитација при играње на улогите); ликовно образование (преку калиграфското исцртување).

Наставната програма по предметот ***македонски јазик*** за III одделение на учениците со аутизам им овозможува преод од основи во описменувањето кон повисоките текови на натамошното образование. Наставните содржини се надополнети/збогатени, активностите и методите-мултилатерално поставени, а целите кои треба да се реализираат се на повисоко ниво.

Планирањето на наставата по македонски јазик треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите образовно-воспитни подрачја опфатени во оваа наставна програма. При одредувањето на бројот на часовите за предметните подрачја треба да се имаат предвид и специфичностите на условите за изведување на наставата како и индивидуалните способности и интереси на учениците. Појдовна основа при планирањето треба да биде ученикот/ученичката, со аутизам (способноста и капацитетот), карактерот на апсолвацијата на наставната материја, а временскиот рок да зависи од тоа. Сепак, се препорачува да нема впечатливо големи временски отстапки за содржинската реализација.

- *Наставни средства*

  - Наставни средства, материјали, опрема, прибор и други дидактички елементи и средства кои се прифатливи за учениците, кои им го привлекуваат вниманието и будат интерес кај нив, а преку кои со манипулација со нив може во најголема мера да се постигнат предвидените цели и да се подобри психофизичкиот статус на учениците;
  - наставни средства направени и адаптирани од наставникот (шаблони, граничници, картон-пример, покажувачи...);
  - енциклопедии, речници, сликовници (музички и со текстури.. и сл.);
  - Интернет, образовни софтвери (*Tool Kid, Zak brauzer* и др.);
  - списанија - традиционално потврдени списанија за деца (одобрени списанија);
  - аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот -ЦД и др. литературни текстови, звучна читанка);
  - куклен параван;
  - други извори на учење во непосредната околина итн.

- тековни (формативни), однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност, која е специфична (позитивна или негативна) или студии на случај во кои наставникот ја бележи фактичката состојба;
- инструменти кои се однесуваат на секое програмско подрачје поединечно и во кои наставникот внесува податоци за постигањата на ученикот во однос на сите развојни аспекти кои се поттикнуваат со програмата по македонски јазик (когнитивно-интелектуален, социо-емоционален и психомоторички аспект). *Евалвационите листи примарно се однесуваат на целите кои целосно се постигнуваат на ниво на трето одделение и не се преодни за повисокото одделение.*

МИКРОСУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

На крајот од второто тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето и формативното оценување наставникот ја констатира (опишува) развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Портфолиото треба, во текот на целата година, да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик.
- Завршната аналитичко-описна оценка се доставува, исто така, до родителите и станува дел од портфолиото на ученикот.
- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци продолжува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

Согласно со природата на програмата по македонски јазик во трето одделение, за ученици со аутизам, проверувањето и описното оценување треба да се реализираат *усно, практично, преку презентација и вербални и невербални вежби, или сликовно-писмени вежби и со проверување на употребноста на она што е научено во импровизирана или реална средина .*

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор за I, II и III одделение и за наставните средства за III одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по македонски јазик во трето одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- Филозофски факултет - Институт за дефектологија- дипломиран дефектолог;
- дефектолошки факултет согласно Законот за основно образование.

7. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученикот/ученичката:

- да ги препознава, разликува и именува печатните букви од азбуката;
- да се оспособи да чита и пишува кратки и долги зборови со печатни букви;
- да користи правилен ред на буквите во зборовите;
- да користи елементарен редослед при читањето и пишувањето;
- да учествува во конверзација (вербална и невербална) преку активно вклучување и самостојно искажување на своите доживувања, чувства и факти;
- да го збогатува речникот со нови зборови;
- да бара начин за осознавање на реалноста преку читање и медиумско следење;
- да ги поврзува зборовите/поимите со нивното значење;
- чувствува припадност кон својата заедница (училишна, семејна..);
- да ги следи содржини од различни медиуми и да пренесува кратки информации за нив;
- да применува ИКТ во функција на предметот.

8. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *македонски јазик* за трето одделение на деветгодишното основно образование за учениците со аутизам ја донесе

Скопје 23. 06. 2010

Никола Тодоров,
министер за образование и наука

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Бр. 07-521/28
23. 06. 2010 год.
СКОПЈЕ